

потенціал, що забезпечує виховання товарищескості та навичок роботи в команді, гуманності, доброзичливості, поваги до інших в процесі спільної діяльності.

Література

1. Флерина Е. А. Основные принципы художественного воспитания детей / Е. А. Флерина // Дошкольное воспитание. – 2009. – № 7. – С. 8-13.
2. Інтернет-ресурс: <http://nvk99.dnepredu.com/ru/article/rozvitok-tvorchikh-zdibnostei-molodshikh-shkolyari-7.html>
3. Чуриліна Л. М. Морально-естетичне виховання підлітків засобами шкільного театру ляльок : дис. канд. пед. наук / Л. М. Чуриліна. – К., 1995. – 250 с.
4. Ветлугина Н. А. Художественное творчество и ребенок: монография / под ред. Н. А. Ветлугиной. – М. : Педагогика, 1972. – 366с.

Т.В.Коваль,
канд. пед. наук, ст. викладач
кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

РОЛЬ МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ В ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Постановка проблеми. Динамічність суспільних процесів, зміна світоглядних орієнтирів, інтенсивний інформаційно-технологічний поступ країни, інтеграція України в Європейське освітнє співтовариство з кожним днем висувають нові вимоги до підготовки педагога, формують нові стратегічні напрями розвитку вітчизняної педагогічної освіти. Свідченням цього став перегляд діючих Концептуальних засад розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, затверджених наказом МОН України від 31.12.2004 № 998 [2], та підготовка нової Концепції. З огляду на потреби сучасного українського суспільства метою розвитку освітньої ланки, що відповідає за підготовку педагогічних кадрів, як зазначається в Концепції, є створення такої системи педагогічної освіти, яка на основі національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечує формування педагогічних працівників, здатних здійснювати професійну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, реалізовувати освітню політику як пріоритетну функцію держави, що спрямовується на розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, а також потребу бути конкурентоспроможними на ринку праці [2].

У контексті гуманістичної парадигми як методологічного орієнтиру розвитку освіти на сучасному етапі актуалізується необхідність підготовки майбутніх педагогів на засадах культурологічного підходу. Посилення уваги до нарощування культурного потенціалу нації та визначення домінантної ролі освіти в цьому процесі представлено в нормативних освітянських документах. Так, у Національній доктрині розвитку освіти зазначається, що основна її мета полягає в створенні умов для розвитку особистості й творчої самореалізації кожного громадянина України, у вихованні покоління людей, здатних оберігати й примножувати цінності національної культури [4, с. 6].

Не викликає сумнівів, що педагогу, й особливо учителеві початкових класів, належить провідна роль у культурному збагаченні підростаючого покоління. А відтак, зреалізувати її зможе лише той фахівець, який володіє високим рівнем особистісної культури, розвиненими естетичними орієнтирами, глибокими знаннями видів мистецтв, зокрема музичного.

Серед різноманітних засобів формування музичної культури студентів чільне місце посідає фольклор. У сучасній педагогічній теорії та практиці використання музичного фольклору та прогресивних народних педагогічних традицій у сфері музичного виховання, що історично склалися й передаються з покоління в покоління, є надзвичайно актуальним питанням, без розв'язання якого неможливо здійснити всебічний розвиток особистості.

Аналіз педагогічних досліджень дозволив виявити посилений інтерес вітчизняних дослідників до окремих аспектів заявленої проблеми. Серед них: формування педагогічної майстерності майбутніх учителів (І.Зязюн, І.Ковальова, О.Кошелєв, А.Луцюк, Г.Сагач, С.Швидка та ін.); система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів (Н.Дем'яненко, Л.Хомич та ін.); формування творчої особистості вчителя в процесі вузівської професійної підготовки (Т.Волобуєва, Н.Гузій, Н.Кичук, О.Сисоєва, Г.Тарасенко та ін.). Окремий пласт становлять дослідження, присвячені пошуку ефективних шляхів удосконалення музичної культури майбутніх вчителів (Е.Абдулін, М.Антонець, Л.Арчажнікова, М.Гордійчук, Т.Дем'янюк, Г.Падалка, О.Рудницька, Л.Рапацька, С.Стефаник, С.Уланова, І.Чорна, В.Шпак та ін.). Серед них ми виокремлюємо праці, в яких представлено розгляд проблеми виховання молоді на музичних пісенно-обрядових традиціях (О.Аліксійчук, Р.Дзвінка та ін.).

Таким чином, означена проблема частково знайшла відображення в психолого-педагогічній літературі. Проте очевидним є брак досліджень, присвячених формуванню професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами музичного фольклору.

Отже, актуальність заявленої проблеми, а також недостатній рівень її досліджуваності зумовили вияв інтересу до неї. **Метою даної статті** є розкриття значення музичного фольклору в професійному становленні майбутніх учителів початкових класів, а також показ можливих шляхів його використання в процесі фахової підготовки педагогів.

Виклад основного матеріалу. Насамперед визначимося зі змістом поняття “фольклор”. У фольклористичній літературі воно трактується як традиційна і сучасна творчість усної традиції [1, с. 5]. Дослідники-фольклористи (С.Грица, М.Дмитренко, А.Іваницький, М.Русин та ін.) зазначають, що у фольклорі акумульовано естетичний, утилітарний, морально-правовий, світоглядний досвід сотень поколінь. Це своєрідний концентрат духовної історії людства від найдавніших часів до сьогодення.

У фольклорі знаходимо першовитоки оригінального світосприймання, самотутнього тлумачення явищ природи і людського життя. У думах, піснях, прислів'ях і приказках, лічилках, скоромовках та інших фольклорних жанрах у високопоетичній та глибоко ліричній формі відображено весь культурно-історичний, мистецький шлях українського народу. А.Іваницький зауважує, що фольклор є не просто культурною пам'яткою минулого, він несе в собі цінності, що далеко виходять за рамки часу. Крім величезної культурно-історичної інформації, яку вони містять, фольклорні твори здатні впливати на свідомість і почуття нашого сучасника [1, с. 5-6].

У дослідженнях фольклористів (В.Барвінський, І.Березовський, В.Бойко, О.Дей, Ю.Ясіновський та ін.) широко розкрито соціальні та класові функції фольклору, закономірності і тенденції його розвитку, виявлено його загальноестетичні особливості та національну специфіку. Зокрема, це – простота, доступність, філософська спрямованість, лаконізм, суцільна правдивість та точність, художня досконалість і неповторність форми.

Музичний фольклор як один із видів фольклору – надзвичайно унікальне і самотутнє явище. Кристалізуючи в собі традиційні художньо-образні уявлення, музичні інтонації яскраво передають особливості національного світовідчуття та світосприймання. За силою впливу на емоційно-чуттєву сферу людини музичний фольклор не має собі рівних. Підкреслюючи педагогічне значення музичного фольклору в становленні особистості, В.Сухомлинський писав, що мелодія і слово рідної пісні – це могутня виховна сила, яка розкриває перед дитиною народні ідеали і надії [3, с. 208]. Прикметно, що посиленою увагою до народної пісні пронизана діяльність таких педагогів, як М.Леонтовича, М.Лисенка, К.Стеценка, В.Шацької тощо.

Учитель, звертаючись до фольклору, повинен мати чітке уявлення про нього як соціальне явище. Щодо цього існує багато поглядів. Фольклорові або надається невласливий статус спеціалізованої форми суспільної свідомості й тим самим він повністю ототожнюється з мистецтвом, або ж навпаки, применшується чи взагалі не береться до уваги його роль і значення

як сфери духовного життя. Ми дотримуємось тієї думки, що фольклор – це традиційний народний світогляд, виражений у художній формі, світогляд, що забезпечує людині перебування у злагоді з природним станом речей. У цьому розумінні увага до збереження фольклору як живого явища допомагає зберегти живий етнос.

Для педагога важливо внести у свою майбутню професійну діяльність самий дух фольклору, будуючи процес спілкування з дітьми на принципах, які лежать в основі створення і засвоєння народної творчості. Головні серед них: розкриття творчої індивідуальності кожного, варіантність, єдність руху, слова і наспіву, усний спосіб розучування, свобода дій у ставленні до музичного матеріалу. Лише шляхом практичного засвоєння фольклорного матеріалу в його цілісності, у безпосередньому спілкуванні з ним поступово розкривається унікальна єдність краси і користі, що властиво для світосприймання й побуту народу. При цьому принципово важливо, щоб засвоєння фольклорного матеріалу відбувалося на добровільних засадах, без примусу, незалежно від нахилів і особливостей характеру.

У системі підготовки майбутніх учителів початкових класів знайомство із фольклорними традиціями відбувається в процесі опанування теоретичних курсів, як от “Народознавство”, “Історія музичного мистецтва”, “Теорія музики” тощо, а також виконавських дисциплін. Зокрема, музичний фольклор є предметом вивчення в інструментальних класах. Студенти добирають гармонічний супровід до народних пісень, створюють власні мелодії на народні слова, знайомляться з кращими зразками народної музичної творчості. Під час опанування гри на народних музичних інструментах (сопілці, баяні, скрипці, домрі, окаринах) майбутні педагоги дізнаються про історію їх створення, епоху, в якій виник той чи інший інструмент, вчать індивідуальному музикуванню на них. Вивчення української народної творчості допомагає студентам глибше зрозуміти навколишню дійсність, поповнити свій інформаційний художній фонд, необхідний для майбутньої роботи у загальноосвітній школі, осмислити характерні риси й самобутність народної музичної творчості й, разом з тим, сприяє розвитку художньо-естетичних здібностей майбутніх педагогів.

Формуванню музичної культури студентів засобами фольклору сприяє і позааудиторна робота. Так, досить ефективною її формою є музичний лекторій, до програми якого можуть бути включені такі теми, як “Українська народно-пісенна творчість”, “Пісня – душа народу”, “Пісні річного календарного циклу”, “Колискова матері”, “Українські народні думи та історичні пісні”, “А вже весна, а вже красна” тощо. Цінними щодо використання фольклорного матеріалу є також музичні календарно-обрядові свята (Миколая, Калити, Різдвяний вертеп та ін.). Важливо, щоб в організації та проведенні даних форм роботи брали безпосередню участь самі студенти. Це стане своєрідним стимулом до творчих пошуків, сприятиме формуванню в майбутніх педагогів позитивного ставлення до фольклору.

Великі можливості в опануванні народними традиціями мають також оркестри народних інструментів, ансамблі сопілкарів, фольклорні вокальні ансамблі. В процесі такої роботи студенти набувають навичок колективного музикування, розвивають музичні здібності, формують свій творчий потенціал.

Висновки. Таким чином, звернення до національних музичних цінностей у процесі професійної підготовки має надзвичайно велике значення. Кращі твори народного мистецтва по-новому розкриваються у сучасних соціально-моральних умовах. Фольклор у сучасній музиці – це новий погляд на роль музики в суспільстві, на картину її побутування у дитячому та юнацькому середовищі. Це й позиція у подоланні труднощів і протиріч естетико-виховного процесу. Це також і концепція відкриття музичної краси. Використання фольклору повинно стати провідним принципом музичного виховання студентської молоді. Насичення вузівських програм фольклорним матеріалом допоможе майбутнім педагогам проникнутися народним духом і ще раз довести, що сутність людини, її потреби з часом не змінюються.

Література

1. Іваницький А. І. Український музичний фольклор : підручник для вищих учбових закладів / А. І. Іваницький. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 320 с.

2. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський світний простір (затверджено наказом МОН № 998 від 31.12.2004 р.) // Освіта. – 2005. – 12-19 січ.
3. Крамська С. Г. Педагогічні засади використання пісенно-обрядового фольклору в процесі підготовки вчителя музики : автореферат дис. ... канд. пед. наук. - К., 1998. – 22 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Нормативно правове забезпечення освіти : доктрина, закони, концепції. – Ч.1. – Харків : Основа, 2004. – С. 5-24.
5. Сухомлинський В. А. О педагогической культуре // Избр. пед. соч. : в 3-х томах. – М., 1981. – Т. 3. – С. 208.

А.Б. Колодійчук,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник –канд. пед. наук, Л.В.Старовойт

РОЛЬ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ТВОРЧОМУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Постановка проблеми. Декоративно-ужиткове мистецтво є предметно-духовним світом людини, яке включає в себе численні види художньої практики. Це плетіння і тkania, розпис і вишивка, різьблення і виточування тощо. Одні види – кераміка, обробка кістки і каменю, плетіння – виникли на зорі людської цивілізації, інші – молоді: мереживо, вироби з бісеру, витинанки з паперу. Їм ледве налічується кілька століть.

Декоративно-ужиткове мистецтво (народна творчість) – це історична основа, на якій розвивалася і розвивається світова художня культура, одна із форм суспільної свідомості і суспільної діяльності, явище соціально зумовлене. Як і інші форми суспільної свідомості, зокрема, філософія, мораль, релігія, народна творчість розвивається під впливом конкретної історичної дійсності. Народна творчість виникла у нелегкому, тривалому процесі колективної трудової діяльності. Пізнання світу, засвоєння дійсності первісною людиною поєднувалося із формуванням її художньо-образного мислення. Праця відіграла величезну роль у походженні мистецтва. Вона дала людині руку, здатну виготовляти знаряддя, а отже, створювати потрібні предмети, надавати їм відповідної форми. Рука ставала все вільнішою і слухнянішою, її вправність шліфувалась і передавалась від покоління до покоління. В процесі трудової діяльності людей розвивались естетичні почуття людини. Її очі вчилися бачити та відчувати красу форм, кольорів і т.ін. Для того, щоб народилось мистецтво, людина повинна була навчитись не тільки вправно працювати інструментами та з їхньою допомогою відображувати побачене, а також навчитись художньо-образно сприймати дійсність. Однак образне мислення – це ще не мистецтво. Воно стає мистецтвом лише тоді, коли матеріалізується в певних доступних людині засобах – у слові, камені, полотні, жести тощо. Художня творчість була водночас пізнанням світу, образним мисленням і практичною дією. Виникнувши внаслідок трудової діяльності, мистецтво, нерозривно пов'язане з життям народу, було тільки народним. Демократизм народного мистецтва як особливого засобу пізнання, відображення та творення дійсності, виховання й групування людей мав важливе значення для майбутнього розвитку художньої культури.

Аналіз попередніх досліджень. Вітчизняні вчені досить довго не знаходили спільних принципів морфології мистецтва. Так, О.Некрасов спочатку поділив народне мистецтво на архітектуру, скульптуру, живопис і лише тоді до скульптури відніс кераміку, вироби з каменю і дерева, меблі, іграшки тощо, до живопису – ткани вироби, вишивку, мереживо та ін. Сьогодні морфологія декоративно-прикладного мистецтва ґрунтується на різних принципах класифікації: за матеріалами, за технологічними особливостями і рідше за функціональними ознаками. Морфологія видів мистецтва і типологія творів – це своєрідні основи розуміння декоративно-прикладного мистецтва, ключ до сприйняття його засад та природи.

Наукове визначення декоративно-ужиткового мистецтва, як вважають дослідники, полягає у освоєнні прикрашання предметів повсякденного побуту. Першим дослідником декоративно-ужиткового мистецтва вважається А.Мілер, який звернув увагу на орнаменти, як